

SZEMLE

V. I. CSUJKOV

OT SZTALINGRADA DO BERLINA

(*Voennoe Izdatyelsztvo, Moskva, 1980. 672 o.*)

Csujkov marsallt, a Nagy Honvéd Hábóru legendás híru hadvezérét aligha kell bemutatni a memoáirodalom iránt érdeklődő olvasóknak. A hazai fordításban is megjelent emlékirataiban (Eröd a Volga partján, A harmadik birodalom bukása, Az évszázad ütközete) átfogó képet ad a Sztálingrád alatt vívott hősi harcokról, valamint a 62. hadsereg későbbi hadműveleteiről.

Csujkov marsall ezúttal negyedik memoárját ajánlja az olvasónak. A „Sztálingrádtól Berlinig” című emlékirat egyfelől szerves folytatása a szerző korábbi memoárjainak. Másrészt — s ezt jól tükrözi az emlékirat valamennyi fejezete — Csujkov ezúttal számvetésre is készült. Több mint hatvan esztendőt töltött a hadseregben. A polgárháború éveiben — tizenkilenc éves ezredparancsnokként — a fiatal Szovjetköztársaságért harcolt. 1942-ben — mint ismeretes — a 62. hadsereg élére került, és neve egybeforrott a későbbi 8. gárdahadsereg harci útjával és hősies küzdelmeivel.

A Vojenizdat gondozásában megjelent emlékiratban Csujkov marsall ezt írja: „Elmúltam nyolcvan esztendő. Ebben a korban már nem bűn, ha valamit elfelejt az ember, vagy nem emlékezik pontosan a régmúlt évek apró részleteire. Ám a Sztálingrádi csata eseményei és a 8. gárdahadsereg Volgától a Spree-ig megtett útja — Berlin ostromával befejezve — kitorölhetetlen emléket hagyott bennem. És nekem úgy tünik, hogy mindez pusztán tegnap történt, s nem pedig harmincöt esztendővel ezelött.”

Csujkov marsallról — éppen korábbi emlékiratainak ismeretében — eddig is tudtuk, hogy a Nagy Honvéd Hábóru harcselekményeinek pontos és hűséges krónikása. Legújabb memoárjában — eddig fel nem dolgozott adatokkal kiegészítve — jelentős fejezeteket szentel

a sztálingrádi csata eseményeinek. Megszólaltatja a harcostársait, egykori beosztott parancsnokait, politikai munkásait és meleg szavakkal ír emberi tulajdonságaikról, harcvezetői — irányítói tevékenységükről. De idéz a hitleri hadsereg tábornokainak visszaemlékezéseiből, az ellenség tisztjeinek háborús naplóiból és a korabeli német katonai folyóiratokból is. Ezzel teljesebbé és hitelt érdemlőbbé teszi emlékiratát.

Csujkov több adattal bizonyítja, hogy a sztálingrádi csata eseményei a hadtörténészek korábbi állításait is megdöntötték. Egyebek között azt a tételt, mely szerint nagy ütközetekben a hadvezéreknek gyakran csak egy zászlóaljra volt szüksége a döntő győzelem eléréséhez. Úgy gondolom, Paulusnak azokban a napokban számos tartalékszázlőalja volt — mondta Csujkov —, hogy kettévágja a 62. hadsereget és kijusson a Volgához. Ám a szovjet harcosok kemény helytállása minden kísérletet megghiúsított.

Ami a Sztálingrádban folyó harcokat illeti — úgy tünik — ma már nehéz erről közhelyek nélkül szólni. Hiszen számos emlékirat — egyebek mellett Csujkov marsall tollából is — foglalkozott a Volga-parti városért folyó ádáz küzdelmekkel. Ám újkori történelmünk e felejthetetlen harcselekményeiről nem lehet elégszer írni! Különösen akkor, amikor napjainkban a nyugati hadtörténészek a második világháború eseményeit — egyebek mellett a sztálingrádi hadműveleteket is — eltorzítva jelenítik meg a fel-növekvő nemzedék előtt.

A nyugati hadtörténészek — több tényező együttes hatását figyelembe véve — ma a sztálingrádi vereség fő okát Paulus 6. hadseregének bekerítésében látják. Ugyanakkor a Vörös Hadsereg támadó hadműveletei során — írja Csujkov — az ellenségnek mintegy további

öt hadserege semmisült meg — jólehet azok nem voltak körbezárva! Ez utóbbi öt hadsereget teljesen nyitott hadműveleti térségben, mindkét fél számára azonos harctéri körülmények és feltételek közepette tették ártalmatlanná a szovjet csapatok. A városért folyó harcokban és a sztálingrádi hadműveletekben az ellenség hadseregeinek széles körű manőverezési lehetőségei voltak, továbbá megfelelő mennyiségű lőszerkészlet és technikai eszköz állt rendelkezésükre. Egy szóval: itt nem pusztán a bekerítés tényéről volt szó!

Az is valószerű — állapítja meg Csujkov marsall a továbbiakban —, hogy Hitler kifejezetten harcászati és hadműveleti megfontolásokból hagyta Paulus hadseregét a szovjet csapatok gyűrűjében. Tette ezt azzal a céllal, hogy a csapatai körül kiépített erős gyűrű jelentős szovjet erőket köt le. Ily módon akart időt nyerni a kaukázusi zsákból való menekvéshez — egyfelől. Másrészt reménykeltőnek tartotta magát a tényt, mely szerint a Volgánál számottevő szovjet erőt és eszközt köthet le. Így próbálta elkerülni a már végzetesnek ígérkező katasztrófát — vagy legalábbis húzni-halasztani a sztálingrádi haláltusa idejét. Hitler célkitűzései megvalósításában hűségés társakra talált tábornokai személyében. Az események további alakulása már ismert az olvasó előtt.

A 62. hadsereg és a későbbi Lenin renddel kitüntetett 8. gárdahadsereg Berlinig megtett útját számos harci siker fémjelozte. Sztálingrád, Dnyepetrovroszk, Odessza, Kisinyov, Varsó, Poznań, Berlin... A pusztá felsorolás is mutatja, hogy az újabb és újabb harci feladatokat kapó — és többnyire a főírásokban támadó — hadsereg nem kis

nehézségek árán jutott el a német birodalom fellegvárába. Csujkov marsall — korábbi visszaemlékezéseit kiegészítve — újabb tényadatokkal bizonyítja, hogy erre a — számos esetben lehetetlennek tűnő — feladatra csak a politikailag szilárd és a győzelem reményében remélni, bízni tudó csapatok voltak képesek.

„Ha valamennyi lövészárkot, fedezékeket összekötő árokrendszert, erőltetett meneteket útvonalait és a megkerülő manőver útjaink hosszát egy egyenesre fektetnénk — írja a legendás hírű hadvezér —, akkor ez az egyenes az egyenlítő hosszával lenne azonos. Én büszke vagyok, hogy ezt a távolságot a hadsereg katonáival együtt tettem meg — ellenséges tűzhatás, folyóakadályok és aknamezők leküzdése közepette.”

Csujkov marsall újabb emlékirata tárgyilagos számvetés a múlttal. Olyan hadvezér tollából származik, aki életének több mint 80 esztendejéből hat évtizedet töltött egyenruhában. A Vojenizdat gondozásában megjelent legújabb memoárja még teljesebbé teszi az egykori hadseregpáncsnok harcos életútját és az általa vezetett gárdahadsereg Berlinig tartó harci történetét. Bizonyosak vagyunk abban, hogy a szerző legújabb memoárja hasznos olvasmány lehet az emlékiratok iránt érdeklődő olvasók számára. Másfelől a „Sztálingrádtól Berlinig” című könyv — Csujkov marsall korábbi három emlékiratával együtt — hűen mutatja be egy hadvezér teljes emberi nagyságát.

Reméljük, hogy Csujkov legújabb memoárja — magyar fordításban — hamarosan a hadtörténelem iránt érdeklődők könyvespolcára kerül.

Deák Mihály

VOENNO-ISZTORICESZKIJ ZSURNAL.

(Szovjetunió)

1981. 1—6. sz.

A folyóirat ez évi első száma megemlékezik K. E. Vorosilov, a Szovjetunió marsallja születésének századik évfordulójáról. (1981. 1. sz. 52—54. o.)

Vorosilov 1881. február 4-én született vasúti munkás gyermekeként, a mai Vorosilovgrádi terület egyik kis falujában. Hatéves korában kezdett dolgozni, tizenhét évesen kezdte forradalmi tevő-

kenységét. A cári rendőrség hétszer tartóztatta le és zárta börtönbe, háromszor küldték száműzetésbe. 1903-ban lépett a bolsevikok sorába, részt vett az 1905-ös, az 1917. februári és a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban, a polgárháborúban. 1925-től 1934-ig hadügyi és tengerészeti népbiztos, a Forradalmi Katonai Tanács elnöke, 1934-től 1940-ig vé-